

1995. július 13. - **Tóthpál József: a magyar szellemi kultúra nem rövidíthető meg**

A Nemzeti Filharmónia 1982-ben még 2600 hangversenyt rendezett, de 1994-ben már csak 1413 koncertre futotta. Az elmúlt 35 évben 65 ezer rendezvényük volt, közel 30 millió látogatóval. Ez a kulturális nagyüzem is abba a helyzetbe került, mint oly sok más magyar intézmény: a támogatás csökkenése következtében alapvető változtatások szükségesek. Az intézmény jövőjéről Tóthpál József igazgatóval beszélgettünk

Az intézmény szinte alapítása óta viták keresztüzében áll. Amikor 1952-ben létrehozták a Filharmóniát, a kultúrpolitikai célokon túl minden bizonnyal ideológiai és politikai funkciót is betöltött. Kellett egy olyan művészeti intézmény is, amelyen keresztül irányíthatták és ellenőrizhették a zeneművészek társadalmát. A zenészek, énekesek között voltak liberális és vallásos meggyőződésűek, s ez már elegendő volt ahhoz, hogy a pártállami kontrollt rájuk is kiterjesszék. A lojalitás időnként lényegesebb volt, mint a művészi teljesítmény, így a zenészek között többféle hierarchia alakult ki: a hivatalnak és a hivatásnak is voltak sztárjai. A műsorpolitikát is ideológiai szempontok befolyásolták. A szocialista országok szerzői kötelezően szerepeltek az előadók repertoárjában. Wagner viszont hosszú ideig indexen volt. A nagy nemzetközi ünnepeken orosz és szovjet szerzők művei hangzottak el. A kulturális élet liberalizálódásával a politikai kommisszárok pályakorrekcióra kényszerültek. Napjainkban a harmóniát más természetű disszonancia zavarja.

– Mivel jellemezné az elmúlt néhány évet a Nemzeti Filharmónia életében?

– A művészek számára a Filharmónia mindeddig tisztes megélhetést biztosított, és nem kellett versenyezniük. 1992-ben az Állami Hangversenyzenekar béreit a duplájára emelték, de az akkor elért 55-60 ezer forintos átlagkereset azóta sem emelkedett. (A Rádió- és a Fesztiválzenekar tagjainak átlagbére 70 ezer forint körül van.) Az intézmény költségvetési támogatása három éve nem emelkedett, miközben a költségeink 50-60%-kal nőttek.

– Mit jelent mindez számokban?

– Az állami költségvetési támogatásból, a mintegy 290 millió forintból a 118 tagú Állami Hangversenyzenekar és a 81 tagú Állami Énekar és a munkatársak együttes évi bére a társadalombiztosítással 240 millió forint. A rezsi évi 33 millió forint. Mintegy 46 millió forintnyi jegybevétel és némi támogatás érkezik a szponzoroktól is. Az év végén komoly fizetési válság elé nézünk.

– Ha már szóba kerültek a támogatók. Vannak-e jelentős szponzoraik?

– Az Állami Hangversenyzenekart a Seiko, a Mol Rt. és a Westel támogatja. Ez utóbbi a Kobayashi által vezényelt koncerteket szponzorálja. A támogatás értéke koncertenként 3-400 ezer forintot tesz ki.

– Kobayashi mester kinevezését hogy fogadta a szakma?

– Kobayashi Ken-Ichiro 20 éve nyerte meg a budapesti nemzetközi karmesterversenyt, és '87 óta van az Állami Hangversenyzenekarnál. 1992-ben az elődöm meghatározatlan időre kinevezte fő-zeneigazgatóvá. A Mester képességeit senki nem vonja kétségbe. Az a kérdés, hogy más képes-e hasonló művészi színvonalat produkálni. Ez több ízben felvetődött már, de nem sikerült megfelelő művészt találni. Eddig úgy tűnik, hogy ő képes a zenekart a legnagyobb teljesítményre készíteni. Számunkra az is lényeges szempont, hogy a koncertjeinkre a közönség bejöjjön, s e téren Kobayashi biztos sikert jelent.

– Egy ilyen nagy zenekar menedzselése nem könnyű dolog.

– Sajnos az AHZ menedzselése nem teljesen megoldott. Jelenleg keresünk egy

menedzserigazgatót, aki a zenekar „eladásán” fáradozik majd. Kobayashi is hozott bizonyos támogatókat – például Yamaha hangszereket kapott a zenekar –, de neki nem a menedzselés a feladata.

- A zenekarok fönntartását hogy oldják meg máshol a világon?
- Háromféle modell létezik a világon. Ausztriában például az Opera és a Bécsi Filharmonikusok zenészeit teljes mértékben az osztrák állam tartja el, nagyon jól. Németországban az állam alapvetően eltartja az állami zenekarokat, de szponzorok támogatását is igénybe veszik. A Chicagói Szimfonikusokat szinte teljesen magánereőből tartják fönnt. Nálunk ma még nem képes eltartani a magánszféra ilyen nagy kulturális intézményt.
- Mára kiderült, hogy nemcsak a szociális sféra, hanem a kultúra támogatása is irreális volt...
- Őszintén, a tükörbe nézve meg kell mondanunk, hogy az ország erején felül támogatta a kultúrát. Az a kérdés, hogy szabad-e olyan szintre visszalépni, amilyen a gazdaság teljesítőképessége, vagy pedig meg kell kísérelni a lehetetlent, és kreativitást sugározni a gazdaság felé. A magyar szellemi kultúra akkora értéket képvisel, hogy nem rövidíthető meg egyfajta pénzügyi Prokrusztész-ágyban.
- A megváltozott társadalmi-gazdasági körülmények kérlelhetetlen hatalmat jelentenek...
- Az kétségtelen, hogy a struktúrán változtatni kell. Az is tisztázandó, hogy mi az, amit állami pénzből kell fizetni, mi az, amit alapítványokon keresztül kell támogatni, és mit lehet a magánszféra bevonásával finanszírozni. A zene jelenleg nem kap akkora támogatást, hogy ebből le lehetne faragni. Az elosztáson, a működésen lehet változtatni. A változtatás azonban nem kevesebb, hanem több pénzbe kerül.
- Milyen egyéb megoldás kínálkozik?
- Létre kellett volna hozni egy magyar zenekultúra-alapítványt, amelyből az ÁHZ-t, az Állami Énekkart és néhány más fontos együttest lehetne fönntartani. Pályázati úton pedig más zenekarok is hozzá juthatnának támogatáshoz. Ezenkívül természetesen működhetne egy vállalkozói forma is, amit adó- és egyéb kedvezményekkel kellene támogatni.
- Mit hoz a jövő a Nemzeti Filharmónia számára?
- Az egyik nagy kérdés, hogy mi lesz a sorsuk a vidéki hangversenyeknek...
- Egy lehetséges válasz: oldják meg az önkormányzatok...
- Nekik sincs miből, ők is egyre kevesebb pénzzel rendelkeznek. A jelenlegi helyzetet én sem tartom örök életűnek. Néhány éven belül ki kell alakítani a vidéki hangversenyélet intézményes formáit.

Azok a városok, ahol működik hivatásos nagyzenekar – hat ilyen város van –, azok előnyösebb helyzetben vannak, mert van mire építeniük. Létrehozhatók helyi filharmóniai társaságok is. De mi lesz azokon a településeken, ahol nincs zenekar vagy jelentős zenei intézmény? Hogy lehet fönntartani a főváros és a vidék zenei vérkeringését? Mi lesz a sorsa a nagyon sikeres Fiatal Művészek Fórumának, a Régi Zene Fórumának, a Korunk Zenéje Fesztiválnak? És mi lesz azzal a több mint ezer ifjúsági hangversennyel, amit kizárólag a bevételeink terhére, rendeztünk? Elődeim munkája küldetés volt, ami megkérdőjelezhetetlen. Most az a feladat, hogy megtaláljuk a megoldást a jelenlegi nehéz feltételek között is. Ezt azonban csak hozzáértő emberekkel együttműködve, a magyar zenei kultúra jövőjéért érzett felelősséggel tehetjük, félretéve minden sanda szándékot és részérdeket, amely veszélyeztetné a magyar zenei élet távlati fejlődését. A nemzeti intézményeink sorsát ezen a területen sem szabad kockáztatnunk.

Zétényi Zoltán

Fotó: Z2 Fotó&Média

Harmónia és disszonancia (Demokrata)

Írta: Adminisztrátor

2010. október 02. szombat - Módosítás: 2010. október 02. szombat
